

Kaffe og lefse på «Stova»

Det første initiativ til å komme i vei med kaffistover kan en finne i protokollen fra styremøtet 21. november 1920. På årsmøtet i januar 1921 ble det satt ned en komite på tre medlemmer som sammen med styret skulle behandle saken nærmere. Styret utpekte så to av sine medlemmer til å delta i komiteen.

Denne gikk igang med undersøkelser og vurderinger som resulterte i et konkret forslag lagt fram på styremøte 18. februar 1923. Forslaget gikk ut på å leie lokaler i annen etasje i en gård ved Tønsberg torv.

Siden forbundet selv ingen midler hadde, måtte finansieringen ordnes ved garantier fra lagene — eller kontant innbetaling for «aksjer». Etter lagenes størrelse ble der påregnet en «aksjekapital» på kr. 20.600,- (= 206 aksjer a kr. 100,-). Hele beløpet ble ikke nådd, idet noen lag ikke gikk med. Men det lyktes å reise i alt kr. 16.640,-, hvorav kr. 15.640,- ble lånt i Botne Sparebank mot lagenes garantier.

Dermed kunne man starte opp med innredning og utstyr. Kaffistova I i Tønsberg ble så satt i drift i mai 1923. Dette må betegnes som den økonomisk lykkeligste hending i VUFs historie. Stova ble litt av en gullgrube, og i en lang periode et sikkert fundament til finansiering av oppgaver og tiltak som forbundet/fylkingen tok opp.

Alt fra starten gikk driften med betydelige overskudd. Lånekapitalen ble innfridd i løpet av to år. I 1926 kunne stova finansiere overtakelsen av en annen stovestue i leide lokaler i Tønsberg ved å dekke anskaffelsen av utstyret til denne med kr. 14.500,-. Dertil ble det gitt kr. 3.000,- som gave til Rove tuberkulosehjelm, lånt ut til

Heimtun folkehøiskole kr. 3.000,-, og enda var det i behold bankinnskudd og kontanter med kr. 6.500,-.

Sammen med Buskerud høgskolelag ble Strømsø kaffistove i Drammen overtatt, og satt i drift fra 1. juli 1927. VUFs andel i fellesskapet var 2/3.

Høsten 1932 ble gården Møllegt. 10 i Tønsberg innkjøpt for kr. 115.000,- og Kaffistova II overflyttet til denne eiendom et halvt år senere.

VUF engasjerte seg videre med kaffistove i Holmestrand, og med kafe «Fylkingen» i Horten, begge i leide lokaler.

I 1934 ble det vedtatt å gå inn som medeier i Strømsø Aktiegård i Drammen ved å overta 40% av aksjene. Fylkingen overtok senere i flere kvoter også de øvrige aksjer og ble eneeier av gården.

Dermed sto fylkingen oppe i en omfattende forretningsdrift som varte i en lang årrekke.

Det kan ha en viss interesse å ta et gløtt inn i de rent økonomiske forhold i første halvdel av 1930-årene. De var ikke nettopp gloriøse. I mai 1932 ble prisene på smørbrød satt ned slik:

Med stek, egg og laks, karbonade, ned fra 40 øre til 35 øre. Med egg og ansjos ned fra 30 øre til 25 øre.

I august 1933 ble lønningene til personalet satt ned med kr. 10,- og kr. 5,- pr. måned slik at de ble:

Bestyrerinne Kaffistova I kr. 150,- do. Kaffistova II kr. 90,-, bakerske kr. 65,-, smørbrøddame kr. 65,-, serverings- og renholds-hjelp kr. 55,-.

Betjeningen hadde dertil fri kost og fri hybel.

I mai 1936 ble det opprettet overenskomst med fagorganisasjonen. Ved denne ble lønningene hevet igjen med stort sett kr. 10,- pr. måned, og overtidsgodtgjørelse fastsatt til kr. 0,75 pr. time. Arbeidstiden ble satt ned til 60 timer pr. uke og rett til en hel fridag i uken. En får vel tro at 60 timer var tilstedeværelsestid inklusiv matpauser og litt ledig tid p.g.a. «tomgang» når der var få spisegjester. De som holdt seg selv med hus skulle godtgjøres med kr. 20,- pr. måned.

I vår tid ser dette nærmest elendig ut. Men det var kanskje ikke så dårlig likevel ut fra situasjonen og forholdene på den tiden. Vinteren 1931/32 lå hele den norske hvalflåten i opplag. Dette var ingen

spøk i Vestfold, som hadde tyngden av de norske hvalfangstmannskaper. Omkring denne tiden var det i landet som helhet registrert en arbeidsledighet på ca. 130.000. I virkeligheten var den vel enda større, idet selve registreringen dengang neppe var så effektiv som den senere er blitt.

Bedriftsbladet «Norsk Hydro» nr. 1/1978 har et intervju med en av bedriftens pensjonister. Et lite utsnitt av dette kan gi en god belysning av situasjonen:

— Hva tjente dere først på 30-årene?

— Akkorden ga inntil to kroner timen mens timelønnen var 1 krone og 11 øre. Det var svimlende betaling i forhold til mange andre. På jernbanenes og vegvesenets anlegg var timelønnen 75 øre. De som hadde fast jobb på Herøya ble betraktet som overklasse.

— Hva kunne to kroner timen gi den gang?

— Jeg husker mine første 11 sammenhengende arbeidsdager. De ga meg 96 kroner på en uke, og jeg gikk til byen for å handle. Det ble til dress, skjorte, pullover, sko og lue.

— Følte du deg som privilegert i de harde 30-årene?

— Det vil jeg nok si. Jeg husker godt kona sa da jeg var kommet inn i en periode med 3—4 dagers arbeidsuke, at det var for godt til å være sant.

— Hvordan klarte folk flest å karre seg gjennom denne tiden?

— Matlappen fra forsorgen var utveien. Der fikk man 6 kroner uka for enslige, og 15 kroner for familier med to barn.

— — —

Videre er det opplyst at hele Hydros nye store anlegg på Herøya kostet 30 millioner, som var store penger dengang, da en bra enebolig kostet 8.000 kroner.

Etter timelønnen for jernbanens anleggsfolk — kr. 0,75 og med ca. 2400 timer i året ble en helårs lønn til voksen arbeider ca. kr. 1800,-, (attenhundre).

I 1932 gav de 2 kaffistover i Tønsberg samlet overskudd kr. 13.818,- og i 1935 kr. 12.674,-. D.v.s. årlige overskudd tilsvarende i overkant av 7 årslønner for voksen arbeider.

Til orientering kan det være hensiktsmessig å ta fram et par serier av senere år for å gi et begrep om hva forretningsdriften betydde. Tallene viser at selv med store netto driftsinntekter ble det begren-

set igjen til disposisjon etter at skattene hadde tatt sitt. Dette sto i forbindelse med at inntektene fra forretningene ble summert sammen og lignet under ett. Derved ble årsinntekten et meget stort beløp som ble «høyt skattet», noe som var en følge av den sterkt progressive statsskatt. Følgende oversikt gir beskjed om dette:

<i>År</i>	<i>Inntekt</i>	<i>Skatter</i>	<i>Til disp.</i>
1947	73.980,-	51.203,-	22.777,-
1948	77.960,-	49.933,-	28.027,-
1949	70.105,-	42.090,-	28.015,-
.....			
1954	59.532,-	28.699,-	30.833,-
1955	63.275,-	29.107,-	34.168,-
1956	34.041,-	11.945,-	22.096,-
1957	56.591,-	18.373,-	38.218,-

Kaffistova I i Tønsberg sto alene for mere enn halve totalinntekten. Det ble drøftet å omorganisere driftsdriften for å unngå at den samlede inntekt ble lignet på en hand. Rent konkret kunne man få dette til ved å danne et ansvarlig selskap, med f. eks. de 4 kretser/foredragslag som medlemmer. Disse ville da bli lignet for hver sin fjerdedelsandel av inntekten, noe som ville tatt toppen av progressjonen. Visse betenkeligheter gjorde likevel at dette ble oppgitt.

Utover i 1960-årene fikk man andre problemer ved at man ikke lenger greide å oppnå de gode og jevne driftsresultater. Det dukket opp flere nye og tidsmessige kafeteriaer, trafikken endret seg og tok delvis nye veier, og bilene førte med seg at en svipptur til byen fra landet ble så rask at en matrast ble unødvendig. Kaffistovedriften svinget etter hvert over til å gi underballanse.

Etter 1966 var det bare Kaffistova I i Tønsberg som gav driftsoverskudd. Den naturlige konsekvens ble da å gå igang med å avvikle. «VUFFY» i Drammen ble bortleid en kort tid og avviklet helt i 1969. Samme år ble Strømsø Aktiegård solgt. Den prisstigning som hadde funnet sted på fast eiendom, medførte at realisasjonen i Drammen gav en regnskapsmessig fortjeneste på noe over kr.

620.000. Fylkingens nettoformue kom derved opp i kr. 1.025.000,-. Men plassen i millionærgruppen ble ingen varig tilstand.

Der påløp underskudd andre steder som etter hvert reduserte formuen betraktelig. Kaffistova i Holmestrand, avviklet i 1970 med samlet underbalanse de siste fire driftsår kr. 37.500,-. «Fylkingen» i Horten samme år og tidsrom, underbalanse kr. 75.000,-. Også Kaffistova I i Tønsberg måtte gi opp i 1970. Til og med året 1969 hadde den ikke hatt underskudd. Årsberetningen gir nærmere orientering om grunnen til nedleggelsen. Situasjonen ved utgangen av september var blitt regnskapsmessig alarmerende, lokalene var nedslitt, konkurransen var blitt skjerpet ved at et nytt varehus hadde åpnet kafeteria, og to nye kafeer i byen ville komme i 1971, man sto foran en betydelig lønnsøkning samtidig med at det var prisregulering på det man hadde å selge.

I årsmeldingen heter det ordrett:

«Det kan kjennes vemodig å legge ned den kafe som har vært ryggraden i forretningsdriften og som har vært regnet som en sikker inntektskilde. Men de økonomiske hensyn må telle mest.»

Underbalansen i avviklingsåret ble kr. 41.500,- noe som delvis hadde en årsak i at inventar og utstyr måtte avskrives med en restkvote.

På grunnlag av vedtak av årsmøtet i Andebu 13. april 1969 ble eiendommen «Veibo», Gulli ved Barkåker, innkjøpt og drevet som bensinstasjon og kafeteria. Anlegget hadde vært leiet en tid før kjøpet. Denne forretningstransaksjon kom til å vise seg uheldig og ble en økonomisk påkjenning for VUF. Det påløp betydelige underskudd i løpet av de få driftsårene fra og med 1968 til og med 1973. Sum underskudd for kafeteriaen beløp seg i runde tall til kr. 124.000,- og for bensinstasjonen til kr. 164.000,-.

Fra 1970 fikk VUF et eget forretningsstyre i forbindelse med den lovrevisjon som da ble foretatt. Det gikk så underlig til at dette i første omgang nærmest ble et avviklingsstyre for den gjenværende forretningsdrift. Deretter er det blitt beskjedne arbeidsoppgaver tilbake for dette organ. I sin melding til årsmøtet for 1975 uttalte styret selv følgende:

«All forretningsdrift er opphørt, og store deler av VUFs inntekter kommer nå i form av renter. En vil i tida framover konsentrere ar-

beidsinnsatsen om å påse at plasseringen av midlene gir det ønskede utbytte, samt finne fram til prosjekt som kan gi VUF de nødvendige inntekter på en enkel, sikker og grei måte.»

Netto kapital i behold utgjør rundt 3/4 million kroner. Størstedelen er anbrakt i pantobligasjoner mot bra rente, og resten vesentlig i bank og aksjer. Avkastningen netto i 1975 var ifl. regnskapet rundt kr. 68.000,-. Skattefritt.

Formuesavkastningen sammen med det offentlige tilskudd som årlig ytes av de bevilgede kulturmidler, gir VUF det økonomiske fundament for den løpende virksomhet. At forretningsdriften ikke lenger legger beslag på mye tid og krefter, gjør vel dertil at innsatsen fullt ut kan konsentreres om selve ungdomsaktiviteten.

Ut fra en start som i 1923 hvilte på sammenskutte garantier for i alt kr. 16.640,-, er det fantastisk å se hvilke resultater som ble nådd. Initiativ, oppofrende arbeidsinnsats, dristighet i forening med teft og sunt skjønn, og en våken løpende forretningsdrift — det påkaller stor beundring for det som ble utrettet gjennom flere 10-år, og må karakteriseres som imponerende. Gjennom skiftende tider, tildels under vanskelige konjunkturførhold, kunne forretningsdriften yte store og stimulerende tilskudd til aktiviteter til fordel for ungdommen i Vestfold. Og dertil er det i behold en arv som ved sin avkastning vil fortsette å gi VUF meget gode årlige bidrag i tiden fremover. Det bør gjerne erindres at dette er ressurser, som av en dynamisk ledelse er lagt tilside fra en trangere og fattigere tid enn vår, og stilt til rådighet for en fremtid under de langt rommeligere forhold vi nå er nådd fram til.

P.V.

X

Vestfold Ungdomsfylkings kaffistover er historie, men lenge bør vi huske og minnes den innsats som de gjorde alle de som sørget for god mat og hyggelig stemning. Alle er det umulig å nevne, men det er særdeles god grunn til å trekke fram en del navn.

Susanne Austad var bestyrerinne ved Strømsø kaffistove og Bondeheim fra 1926 til 1958 da hun trådte tilbake og ble hedret med Norges Vels medalje for lang og tro tjeneste. Helma Ruud ved Kaffistova i Holmestrand hadde 30 års tjeneste bak seg da hun slut-

Et solid og trofast arbeide ble gjennom mange år utført av damene på VUF's kaffistover. Noen hadde ekstra lang og fortjenestefull innsats og en av disse er Helma Ruud som i 30 år arbeidet og var bestyrerinne ved Kaffistova i Holmestrand. Her får hun Norges Vel's medalje overrakt av VUF's formann Borger Steinsholt.

tet i 1959 og ble hedret med Norges Vels medalje for lang og tro tjeneste.

Vi nevner også Lina Melbostad som var bestyrerinne ved Kaffistova i Tønsberg fra 1928 til 1947, og Anne Rosseland som bestyrte Kaffistova II fra 1933 til 1946.

Vestfold Ungdomsfylking takker alle som gjorde sin gode jobb.